

PODCAST KDP ČR

DAŇOVÝ SVĚT

JINAK

NEŽ JEJ ZNÁTE.

Audiočlánek / 14.6.2022

Střípky z digitálního světa 3 / 4
„Quo vadis, datové schránky?“

MVDr. Milan Vodička, vedoucí sekce IT KDP ČR

Quo vadis datové schránky?

Informační systém datových schránek (ISDS) funguje v České republice od roku 2009 a nutno dodat, že naprosto bezchybně, což je v digitálním světě opravdu vysoce cenné a činí to z tohoto prostředku naprosto věrohodný a v podstatě absolutně spolehlivý nástroj komunikace. Statistiky přitom uvádějí, že systémem prošla mezi 1,5 milionem datových schránek již téměř jedna miliarda datových zpráv. Naprosto drtivá většina z nich (99,7 %) přitom byla doručena přihlášením příslušné osoby.¹ Mezi základní oceňované výhody patří i nezpochybnitelná průkaznost tohoto způsobu komunikace, ve smyslu kdo, co, kdy a komu odeslal a kdy nastaly účinky doručení. Zabezpečovací prvky, které ISDS využívá v podobě elektronických pečeti a časových razítek, jsou v tomto ohledu vysoce průkazné.

Změny dopadající na informační systém datových schránek, resp. jeho využívání v praxi jsou dvojího druhu. Jednak legislativní, vyplývající z novel zákona č. 300/2008 Sb. o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů a jednak technická vylepšení.

Snaha učinit z datových schránek univerzální prostředek pro komunikaci a doručování není nová, svědčí o tom např. nakonec neschválený pozměňovací návrh předložený ve sněmovně během projednávání zákona č. 12/2020 Sb. o právu na digitální služby, který by zavedl do praxe automatické zřízení datové schránky každému občanovi České republiky po nabytí způsobilosti, tedy ve většině případů při dosažení věku osmnácti let. Ale po menších krůčcích k tomuto cíli, myslím, tak jako tak směřujeme.

Je známo, že datové schránky nemají sloužit pouze pro komunikaci s orgány veřejné moci, ale že umožňují i výměnu soukromoprávních dokumentů, např. v podobě zasílání faktur, smluv, upomínek apod. Pokud srovnáme veřejnoprávní a soukromoprávní parametry použití datové schránky jako komunikačního prostředku, jsou poměrně zásadně odlišné ve dvou směrech:

- V případě úkonu oprávněné osoby nebo osoby pověřené jednající v rámci svého pověření **vůči** orgánu veřejné moci se uplatňuje fikce podpisu, takže takový úkon má

¹ Zdroj: statistiky datových schránek, dostupné online na <https://www.datoveschranky.info/statistiky>

stejnou váhu jako písemný a podepsaný², u soukromoprávního úkonu fikce podpisu nenastává

- účinky doručení v případě, kdy je příjemcem orgán veřejné moci, nastávají okamžikem **dodání** do cílové datové schránky příjemce³, u soukromoprávní komunikace k tomu dochází později, většinou až úspěšným přihlášením osoby, která má k dodané písemnosti přístup.

Třetí odlišností bylo v minulosti uplatňování fikce doručení uplynutím desetidenní lhůty od dodání dokumentu, pokud orgán veřejné moci doručoval do datové schránky fyzické nebo právnické osoby. V případě soukromoprávní komunikace tato doručovací fikce uplatňována nebyla, což ovšem od 1. ledna 2022 již **není** pravda. Nové znění § 18a odst. 3 zákona č. 300/2008 Sb. skýtá jistotu, že každá písemnost odeslaná do datové schránky jiné osoby bude vždy považována za doručenou, nejpozději ve lhůtě pro zmíněnou fikci doručení. Problémy s průkazností doručování, případně s nekontaktními odběrateli, dodavateli, či klienty je tedy možné řešit pomocí systému datových schránek i v soukromoprávním režimu.

Soukromoprávní komunikace probíhá s využitím **poštovních** datových zpráv (PDS), což je placená služba České pošty, na rozdíl od bezplatných datových zpráv, kde odesílatelem nebo příjemcem je orgán veřejné moci. Na jaře roku 2021 došlo k razantnímu snížení cen těchto poštovních datových zpráv o desítky procent na aktuálních 5 Kč za jednu. Nutnou podmínkou je, že v nastavení datové schránky příjemce musí být příjem poštovních datových zpráv povolen. U nově vznikajících datových schránek je tento atribut nyní takto automaticky nastaven a příjem PDS je umožněn. Datové schránky zřízené ze zákona, stejně jako datové schránky **všech** právnických osob (tedy včetně tzv. neziskovek) navíc již **neumožňují** změnu, to znamená přijímání poštovních datových zpráv zakázat.⁴ V praxi se tak právnické osoby zapsané v registru osob, stejně jako daňoví poradci, advokáti, notáři, auditoři a další osoby vyjmenované v § 4 odst. 3 současného znění zákona č. 300/2008 Sb. již nemohou vyhnout tomu, aby s nimi např. jejich klienti nebo dodavatelé komunikovali prostřednictvím datových schránek.

Během letošního ledna byla do testovacího prostředí nasazována verze datových schránek umožňující přenos velkoobjemových datových zpráv o velikosti až 1000 MB, tedy padesátkrát větší, než je současný limit pro běžné datové schránky.⁵ Navíc byl rozšířen seznam povolených formátů příloh o široce používaný ZIP pro vytváření komprimovaných archivů a také ASiC,⁶ což je formát tzv. kontejnerů zahrnujících větší množství souborů a chráněný navíc proti změně díky použitím šifrovacího certifikátu elektronického zabezpečení, např. podpisu. Oba tyto nové

² Viz ustanovení § 18 odst. 1 zákona č. 300/2008 Sb. o elektronických úkonech a autorizované konverzi nebo rozsudek NSS č.j. 8 As 89/2011-31

³ Viz např. nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3518/11 nebo rozsudek NSS č.j. 9 Afs 28/2010-79

⁴ Zakázat příjem PDS mohou jen fyzické osoby, a to pouze v datové schránce zřízené na žádost – viz § 18a odst. 1 zákona č. 300/2008 Sb. ve znění pro rok 2022

⁵ Pro další datové schránky zřízené dle § 6 odst. 2 zákona č. 300/2008 Sb. platí limit 50 MB.

⁶ Zkratka Associated Signature Container dle normy ETSI

formáty umožní přikládat do datových zpráv přenášených prostřednictvím ISDS archivní soubory, včetně komprimovaných nebo elektronicky zabezpečených.

K dalšímu výraznému rozšíření držitelů datových schránek dojde po 1. lednu 2023, kdy nabyde účinnosti již schválená novela zákona č. 300/2008 Sb. Do okruhu fyzických osob, kterým je datová schránka zřízena ze zákona, přibudou všechny podnikající fyzické osoby zapsané v zákonem stanovené evidenci nebo rejstříku. Dále pak datovou schránku fyzické osoby:

... zřídí ministerstvo bezplatně fyzické osobě, která je zapsaná v základním registru obyvatel a plně svéprávná, bezodkladně poté, co fyzická osoba poprvé použije prostředek pro elektronickou identifikaci vydaný v rámci kvalifikovaného systému elektronické identifikace (dále jen "kvalifikovaný prostředek") vůči tomu, kdo umožňuje prokázání totožnosti podle zákona upravujícího elektronickou identifikaci.

Úmyslně zde vkládám doslovnou citaci nového znění § 3 odst. 1 zákona č. 300/2008 Sb. Toto automatické zřízení datové schránky by totiž mělo být údajně ze strany dotčené fyzické osoby možné „odmítnout“, já ale takovou možnost ve znění zákona nenacházím. Zřejmě je tím míněno znepřístupnění datové schránky, kdy od roku 2023 bude tento krok možný jak u datových schránek zřízených na žádost, tak i takových, které budou zřízeny právě dle novelizovaného § 3 odst. 1. Nejsem si úplně jist, kolik fyzických osob poté, kdy použije portál identita občana a obdrží informační email, následně absolvuje celý proces přihlášení pouze proto, aby datovou schránku rovnou znepřístupnili. Naopak se obávám, že by mohla být řada fyzických osob zaskočena faktem, že jim bude doručováno (včetně doručení fikcí) do takto vzniklé datové schránky, i když se do ní ještě vůbec nepřihlásili, ke zpřístupnění totiž dojde vždy, nejpozději 15 dnů po zřízení datové schránky.⁷

V každém případě je komunikace prostřednictvím informačního systému datových schránek velmi dobře použitelná pro běžnou daňově-poradenskou praxi a výše uvedené změny tuto použitelnost dále rozšiřují a umocňují.

⁷ Viz § 10 odst. 2 zákona č. 300/2008 Sb. ve znění účinném od 1.1.2023